

Petinšestdeset let Gorenjskega muzeja (21)

Nova območja spomina

DR. JOŽE DEŽMAN

**GORENJSKI
MUZEJ**

Republika Slovenija deluje. Tudi za slovenske muzeje se je v RS spremenilo marsikaj. Muzealizacija Slovenije odpira nova obzorja spominjanja, nove ravni kulture. Gre za bogatenje in zdravljenje spomina, spraševanje vesti. Tudi v Gorenjskem muzeju.

Gorenjski muzej je pred leti začel z odmevnimi arheološkimi posveti, potem so se jim pridružili še zgodovinski dnevi. Letošnji je bil posvečen stoletnicam iz časa prve svetovne vojne. Sam sem predstavil, koliko je ohranjenih družinskih nagrobnikov prve in druge svetovne vojne. Pokaže se, da je na okoli petdesetih pokopališčih le še nekaj deset nagrobnikov s padlimi v prvi svetovni vojni. Za drugo vojno jih

je sicer precej več, vendar pa se iz samih nagrobnikov ne da ugotoviti, koliko je npr. partizanov, saj je večina nagrobnikov katoliških, peterokrake zvezde na družinskih grobovih skoraj ni. Vendar bodo tudi ti grobovi v generaciji dveh ali prenovljeni ali bodo izginili. Zato je dokumentiranje teh grobov ohranjanje odnosa živih do svojih mrtvih, spomeniki sami pa so dokument tako družinske kot kolektivne kulture. Kdo pa naj bi pomembnejše od teh grobov ohranil? Ali družine ali civilna družba ali muzeji ali zavodi za varstvo kulturne dediščine?

Razstava o gradu Turn v Potočah in njegovih zadnjih lastnikih še vedno odmeva, trenutno gostuje v Preddvoru. Na razstavi smo

Grad Turn v Potočah pred drugo svetovno vojno

opozorili, da je na slovenskem ozemlju delovalo okoli tisoč plemiških družin. Prebujajoči se slovenski nacionalizem je plemstvo izločil kot tujerodno, še bolj pa so se nad gradovi in plemstvom znašali slovenski stalinsti. Ta usodna kombinacija dveh strasti ima za posledico, da se le počasi zavedamo, da so tako pregreti nacionalisti kot komunisti ukradli narodu plemiče, gradove in

njihove inventarje, zgodovino elite, ki je tisočletje gradila slovenski prostor, ga ohranila v krščanski Evropi. Med zadnjimi lastniki gospostva Turna sta bila Oto pl. Detela st. in Oto pl. Detela ml. Oto st. je bil drugi slovenski deželni glavar za Kranjsko, član gosposke zbornice, zaslužen za pogozdovanje Krasa, nosilec številnih odličij, Oto ml. je bil okrajni glavar, predsednik Kmetijske

družbe, zaslužen za razvoj Bohinja itd. Pa vendar so Ota ml. leta 1945 izgnali pod lažno obtožbo, da je bil nemško usmerjen in z ženo je umrl v koncentracijskem taborišču februarja 1945. Zato danes ne Ota st. ne ml. ni ne v Enciklopediji Slovenije ne v Slovenskem biografskem leksikonu niti ne ob Josipini Turnograjski v muzejski sobi gradu Turn. Upam, da se bo vse to spremenilo.